

Тому важко погодитися з думкою Ю. Шереха про майбутню духовну загибель персонажа. Імовірно, В. Домонтович навмисне вдається до відкритого фіналу для збереження інтриги для читача, який має сам дофантазувати можливі подальші перипетії.

Можна підсумувати, що роман "Без ґрунту" є ще однією ланкою в роздумах В. Домонтовича над сутністю його епохи. Нарая Ростилава Михайловича, побудована на інтертекстовій комунікації з текстами М. Гоголя, презентує галерею образів чиновників ХХ ст. Освічений читач може порівняти їх з гоголівськими персонажами завдяки атрибутивним алюзіям, що вказують на твори талановитого мислителя ХІХ ст. Використання основного композиційного принципу – подорожі головного героя зі столиці в провінційне місто як поєднання логічних та алогічних вчинків, "бічних ходів", за Ю. Манном, – також дозволяє провести паралелі між "Мертвими душами" та романом. У "Без ґрунту" теж використано прийом контрасту, проте вже з урахуванням проблем сучасної В. Домонтовичу епохи: статичне/динамічне, природне/штучне, домодерне / модерне, етнографічна музейність / сучасне мистецтво. Новаторським в аналізованому романі стало висвітлення проблеми "безґрунтарства" в контексті життя українських чиновників, проти-

ставлення їм творчого чину Степана Линника. Художні прийоми, за допомогою яких творяться характери: гротеск, іронія, коли портретні та поведінкові риси, – моделюються шляхом порівняння героїв з певними речами, істотами тощо, дозволяють порівняти поетику М. Гоголя та В. Домонтовича. Використаний в романі мотив ізольованого життя закоханого подружжя також прочитується як інтертекстуальна актуалізація античного міфу про Філемона і Бавкіду з виразним оперттям на повість "Старосвітські поміщики". Можна підсумувати, що роман "Без ґрунту" є органічним продовженням роздумів В. Домонтовича над проблемами своєї епохи, наразі з інтертекстуальною проекцією на роман "Мертві душі", комедію "Ревізор" та повість "Старосвітські поміщики" М. Гоголя.

1. Агеева В. Жіночий простір: феміністичний дискурс українського модернізму: Монографія. – К., 2003; 2. Гоголь Н. Повести. – М., 1961; 3. Домонтович В. Доктор Серафікус. Без ґрунту. – К., 1999; 4. Лотман Ю. Художественное пространство в прозе Гоголя // В школе поэтического слова: Пушкин. Лермонтов. Гоголь. – М., 1988; 5. Манн Ю. Поэтика Гоголя. – М., 1988; 6. Поліщук Я. Прагнення модерної особистості: Жінка як персонаж української літератури початку ХХ ст. // Українська література в загальноосвітній школі. – 2000. – №5; 7. Шерех Ю. Шостий у ґроні. В. Домонтович // Пороги і запоріжжя. Література. Мистецтво. Ідеології: У 3 т. – Харків, 1998. – Т. 2.

Надійшла до редколегії 20.10.06

Н. Резніченко, асп.

ХУДОЖНІ ОСОБЛИВОСТІ УКРАЇНСЬКОЇ ПРИГОДНИЦЬКОЇ ЛІТЕРАТУРИ ДЛЯ ДІТЕЙ 70 – 80-Х РОКІВ ХХ СТОЛІТТЯ

Розглянуто малодосліджений корпус української пригодницької літератури для дітей 70-80-х років ХХ ст.

The less explored corps of Ukrainian adventure literature for children of 70-80th years of XX century is being considered.

Пригода, одна з прадавніх художніх структур, становить важливий компонент багатьох літературних жанрів. Пригодницький твір – його можна було б назвати ще й інакше – авантурний (бо слово "авантюра" у французькій мові, з якої воно походить, означає – пригода) – це літературний твір, для якого характерний доволі напружений, динамічний, часто несподіваний розвиток подій, незвичайні, подеколи й карколомні пригоди, скрутні, часто небезпечні ситуації, в які постійно потрапляють персонажі твору. Героям пригодницької літератури повсякчас доводиться стикатися зі смертельною (або просто досить значною) небезпекою, але закон пригодницького жанру полягає в тому, що мужні, сміливі, відважні, чесні й благородні герої завжди виходять переможцями тих лихих сил, з якими вони боролись упродовж усього твору. У сучасному літературному процесі пригодницький жанр виявив здатність активно розвиватися в нових умовах.

Розквіт жанру дитячої пригодницької літератури засвідчили твори В. Нестайка, які ставали об'єктом вивчення багатьох фахівців – В. Дончика, Т. Караменової, А. Костецького, Б. Чайковського, Ю. Ярмаши та ін. Мета цієї статті – дослідити художню своєрідність трилогії "Тореадори з Васюківки" В. Нестайка.

В. Нестайко – дитячий письменник з ласки Божої. Він свідомо, іноді інтуїтивно – безпомилково вибирає в роботу лише той життєвий матеріал, позитивний і негативний, ті життєві колізії, що мусять (це він відчуває своїм "дитинним" нутром) зацікавити юних читачів, припасти їм до душі. А вже з того "добірного зерна" (завдяки вигадливому сюжетові, нібито не передбачуваним вчинкам персонажів, звичним, а часом і неймовірним пригодам) вирощує автор свіжий духовний хліб, пахощі і смак якого так багато важать для виховання підростаючого покоління [7, с. 6].

Твори В. Нестайка відповідають критеріям добору літератури для дитячого читання. Вони формують дитячу картину світу, бо ґрунтуються на дитячому досвіді й – що дуже важливо – є зразком гуманної літератури, а отже, найбільш прийнятні для дитячого досвіду. Ці твори, усі без винятку, вписуються в надзвичайно багатий світ класичної дитячої літератури, зокрема скандинавської з її великими іменами – А. Ліндгрена, Т. Янсона, С. Лагерлефа. Згадаймо зміст книжок "Пеппі Довга панчоха" А. Ліндгрена, "В щасливій долині Мумі Тролей" Т. Янсона, "Чудесна мандрівка Нільса Гольгерсона з дикими гусьми" С. Лагерлефа. Їхня цінність, у тому, що там немає сцен насилля, вони вчать, виховують, формують у дитини почуття гідності [3, с. 112].

Повісті В. Нестайка позбавлені жорстокості. Письменник пам'ятає, що діти найбільше люблять казки, фантастику, пригоди, книжки про життя своїх однолітків. У всіх цих жанрах писав Нестайко. Ключовим у його творах є довірливе ставлення до світу, яке формує психічно повноцінних, без комплексів і вад людей. А саме це викликає оту особливу довірливість юного читача, завдяки якій твір дитячої літератури лише й може викликати у нього захоплення й пошану.

Трилогія "Тореадори з Васюківки" написана в радянський період, але не заполітизована, як вимагав ідеологічний канон доби. Твір читається на одному диханні, бо головна його суть, як і суть авторського кредо – довірливість. Він такий цікавий і захоплюючий, що втрачає часову приналежність, бо розповідає не про радянську добу, а про людей, зокрема й дітей, їхні стосунки, світогляд, світобачення – духовний світ. Після прочитання по-новому бачиться його оригінальна концепція, його настроєвість. Ці та інші чинники свідчать про те, що твір на сьогоднішній день вважати класичним.

У якій би веселій ситуації не опинявся письменник, він намагався перенести її в дитинство і наче приміряв

на себе, наче брав у ній участь. У 1962 році В. Нестайко гостював у Острі в художника Василя Андрійовича Євдокименка, який ілюстрував його перші книжки. А тоді, як відомо, дуже захоплювалися кукурудзою і засівали нею величезні масиви. Василь Андрійович розповів автору про двох місцевих п'ятикласників, що кілька днів тому зайшли в кукурудзу і заблукали, не могли вийти, аж поки не заговорило в селі радіо. Після цієї розповіді В. Нестайко написав оповідання "Пригода в кукурудзі", де вперше з'явилися вірні друзі Ява і Павлуша [4, с. 62].

До речі, Ява – персонаж не вигаданий. Того ж літа В. Нестайко був на полюванні з групою письменників, і вночі до їхнього вогнища прибився меткий вигадливий хлопчина, який чкурнув з дому, щоб познайомитися з ними.

Оповідання написане від першої особи теж не випадково. Павлуша – то наче сам автор, що повернувся в дитинство.

Після оповідання "Пригода в кукурудзі", присвяченого Василю Євдокименку, В. Нестайко написав "Тореадори з Васюківки" – друге оповідання про Яву і Павлушу. То були такі хлопці, життя яких не могло вичерпатись однією пригодою. І письменник незчувся, як створив повісті "Пригоди Робінзона Кукурузо", "Незнайомець з тринадцятої квартири" і "Таємниця трьох невідомих", що й склали трилогію, яку за назвою вище згаданого оповідання автор назвав "Тореадори з Васюківки".

"Писалася трилогія досить швидко, легко, а головне – радісно. І я вдячний долі, уяві і отим двом хлопцям, що заблукали колись у кукурудзі на Остерщині. Вони дозволили мені пережити неповторні щасливі хвилини безтурботного веселого хлоп'яцтва, яких, на жаль, не було в моєму житті", – зазначав В. Нестайко [5, с. 125].

Перші дві частини трилогії розповідає Павлуша Завгородній, а останню, третю – Ява (Іван) Рень. Оповідачі – нерозлучні друзі, і хоча в їхніх стосунках час від часу виникали різні непорозуміння, хлопці завжди приходили до висновку, що не можуть жити один без одного. Розпочалась ця незвична дружба з історії на бахчі. Вони грали в фараона разом з іншими хлопчиками. Коли повернувся з магазину сторож дід Салимон, всі розбіглися, залишивши Павлушу-фараона в біді. Не розгубився тільки Ява. Він підійшов до "піраміди" і почав кидати кавуни в руки диду-сторожу. Після цього випадку Павлуша і Ява стали по-справжньому товаришувати. Дружба – явище прекрасне і захоплююче, тому письменник намагався створити образи таких героїв, які втілювали б найкращі людські риси і мрії про дружбу, що живуть в серці кожної дитини.

Багато історій розповідають друзі про свої пригоди. Одного разу вони задумали збудувати в рідному селі метро. Першу станцію Васюківського метрополітену вони вирішили відкрити під свинарником. Наступну станцію на цій лінії хотіли назвати "Клуня", а ще одну – "Крива груша". Все це мало бути сюрпризом, але коли робота була в розпалі, сталося непередбачуване – в яму провалилася п'ятипудова свиня Манюня й підняла страшений галас. Замість подяки "метробудівникам" дісталися образи від діда Варава, котрий називав товаришів "анциболотниками", "вишкварками", "авантюристами шмаркатими". Довелося хлопцям закопати яму, а їм же так хотілося прославитися, зробити щось благородне. Проте іноді приятелям хотілося просто розважитися. Такими несерйозними ділами було чіпляння дідових старих підстаніків на телевізійну антену над клубом, випускання сича під час лекції "Виховання дітей у сім'ї". І як би не лаявся дід Варава за побудоване під свинарником метро, всесвіт Явиного й Павлушиного

дитинства не можна собі уявити без суворого буркотіння мудрого і люблячого малечу старого.

У головах Яви і Павлуші весь час крутилися якісь "штуки-викаблуди". Якось вони вирішили стати тореадорами. Про таке видовище хлопці бачили фільм, тому легко уявили себе в цій ролі. Основною проблемою виявився вибір "бика". У селі був єдиний бик Петька, якого боялося все село: "очі – наче тракторні фари", "землю гребе ногами, як екскаватор". Тому його кандидатуру відхилили. Не підійшов також і цап Жора через свою "балакучість". Через його голос можна було не почути оплески. Вирішили зупинити свій вибір на Контрибуції – корові Реней. Наступного ранку, погнавши корів на пасовисько, друзі захопили з собою червоний дитячий килимок із зображенням трьох цуценят – Цюпи, Гави і Рєви, дамський капелюшок, залишений однією дачницею, і дві шпаги, вирізані з ліщини. Скільки Ява і Павлуша не намагалися розпалити корову, махали перед її носом червоним полотнищем, у них нічого не виходило. Тільки коли Ява вдарив Контрибуцію ногою по губі, вона підкинула його "високо в небо", але не рогами, а мордою. Після приземлення Яви друзі кинулись бігти від "скаженої" корови і дивом врятувались, стрибнувши у брудний ставок.

Довго засмучуватись після своїх поразок приятелі не вміли. Наступна їх витівка – зробити з плоскодонки підводного човна – залишилась без втілення, адже увагу хлопців привернув колодязь, в якому жалібно хтось скиглюв. Не вагаючись, приятелі кинулись на допомогу. Їм вдалося з величезними зусиллями підняти цуценя нагору. Кудлате, руде, капловухе цуценя назвали Собакевичем і, щоб нікому не прийшло в голову укинути його назад у колодязь, Ява і Павлуша взяли його до школи. За те, що приятелі порушили дисципліну й притягнули в клас собаку, їх вигнали з уроку. По дорозі надвір вони стягнули шкільний дзвоник й прив'язали його на шию цуценяті. Самі ж приятелі сховалися в кущах бузку. Сумним до шкільного садка був сарай Бурмила. Хлопці підслухали розмову Бурмила й колгоспного шофера Книша, в якій йшлося про якийсь "подаруночок від німців", але щоб заволодіти ним, потрібно було щось купити в Києві. У цей час, поки приятелі підслуховували за сараєм дивні розмови, Собакевич погнався за куркою. Внаслідок цього невчасно розпочалась перерва, адже дзвоник деренчав – заливався на шиї в цуценятя.

Як бачимо, васюківські тореадори завжди мають благородні, світлі наміри, але через малий досвід і брак знань потрапляють у прикрі ситуації. Новою авантюрою розпочалася й поїздка до Києва.

Класний керівник Галина Сидорівна вирішила покарати приятелів, не взяти їх на екскурсію до Києва. Але ж хлопцям терміново потрібно було дізнатися, що збиралася купувати в Києві "шпигуни". Тому вони непомітно для вчительки пробралися в машину й лягли під стільцями. Видали себе хлопці співом, але від села відїхали вже далеко, тому висаджувати їх не стали.

Приїхавши з Києва до Васюківки, товариші почали полювати за "шпигунами". Дізнавшись про якийсь таємне завдання в аеропорту, хлопці вирішили перевірити, чи не збираються Книш і Бурмило підірвати село "кишеньковою атомною бомбою на транзисторах" [6, с. 42]. Викликала підозру особлива обережність Книша, коли він віз якусь колбу, схожу на термос. Коли цей невідомий предмет було занесено в будинок сільського винахідника Антона Фарадейовича, приятелі подумали, що діється. Пробравшись в будинок сільського бібліотекаря, хлопчики розкрутили колбу, з неї полилась якась рідина. Пізніше з'ясувалось, що вони ледве не вилили привезений за сотні кілометрів різновид водорості хлорели

– глобулус, виведеної на Сахаліні приятелем Фарадейовича. За своїм складом ця водорість дуже цінна, вона здатна стати їжею для астронавтів. Всі ці пригоди навчили друзів серед моря людського вирізнити тих, хто завжди простягне міцну дружню руку, і тих, хто байдуже спостерігатиме за нещастям іншого.

Наближалася пора шкільного екзамену. Коли діти писали диктант, чомусь не прийшов Ява. Його екзамен було перенесено на осінь. І справжній друг підтримує товариша в найскрутніші хвилини. Якою силою характеру, мужністю й відданістю другові треба володіти, щоб після провалу Яви на екзамені (зауважте, з поважних причин!) не поїхати на море, на якому ніколи не був, а проте все життя про нього мріяв.

Ява, щоб запобігти ганьбі й покаранню, вирішує оселитися на безлюдному острові. Так Ява й став Робінзоном Кукурузо, назвавши свій острів островом Переєкзаменовки. Павлуша побудував для приятеля курінь, підготував для нього все необхідне. Перебування в перші ніч і день на безлюдному острові складалося з суцільних негараздів. На острів мали приїхати юннати.

Юннати приїхали на день раніше, ніж очікувалось. Їх закін зупинився на острові Переєкзаменовки. Так товариші познайомилися з дітьми. Юннати влаштували концерт, в якому показали вміння співати, танцювати, декламувати вірші. Яві дуже сподобалась Валька, яка вміла гарно танцювати; вона залишила приятелям свою київську адресу. Коли всі захотіли скупатися, Ява і Павлуша вирішили продемонструвати вміння стрибати у воду з верби й плавати. Стрибок Яви всі оцінили високо, а от Павлуша стрибнув невдало, він порвав труси зачепившись за сучок. Павлику було соромно, він побіг у курінь зашивати дірку.

Ява залишився на острові, хоча хотілося вже додому. Придбавши сто грамів "скигликів", Павлуша вирушив на острів Переєкзаменовки. Друзі почали розробляти план затримання "шпигунів". Несподівано замість шпигунів вони затримали діда Вараву. Довелося приятелям розкрити діду свою таємницю. Дід Вараву допоміг хлопцям затримати Книша, котрий вилловлював друшляком глобулус.

Яву і Павлушу похвалив Фарадейович. Якби не вони, весь експеримент міг би зірватися. Книша і Бурмила судили товариським судом. Це був день слави для друзів, але в той момент вони не відчували радості, оскільки мріяли про інше. Приятелі цілий місяць готувалися до переєкзаменовки. Диктант вони писали разом. Ява зробив менше помилок. Йому граматики була вкрай необхідна, адже відмінниці соромно писати безграмотні листи. Але всидіти на уроці навіть в улюбленій вчительки Галини Сидорівни було важко, тому друзі починають випробувати свою нову "штуценцію" – механічне приладдя для розстібування гудзиків. Але дослід не вдався, і їх знову вигнали з класу. Так розпочався навчальний рік.

Таким чином, стиль письменника безпосередньо розкриває його творчу особистість, художньо-образні особливості оповіді. В. Нестайко через своїх героїв веде розмову з читачем, хоч і позбавленим життєвого досвіду, твердого світогляду, завжди зі щирою довірливістю, не нав'язуючи власних оцінок, з веселим іронічно-усміхненим поглядом на своїх героїв та їхні, буває, і неправильні вчинки, в такий спосіб опосередковано утверджуючи добро, сумлінність, одвертість і осуджуючи зло, легкодухість, заздрість тощо.

Друга частина трилогії починається розділом, в якому Ява і Павлуша постраждали через свою непосидючість. Вони захотіли організувати ВХАТ (Васюківський...) й стати в ньому Станіславським і Немировичем-Данченком. Галина Сидорівна підтримала ідею друзів. І

вони вперше на сцені клубу вирішили зіграти "Ревізора" М. Гоголя. І ось прийшов день, коли в клубі зібралось все село, щоб подивитися виставу.

Приятелі сподівалися на славетного суфлера Кузьму Барило, але від хвилювання не чули нічого, а слова вивчили погано. Тому довелося їм безславно втекти зі сцени, та й без них вистава мала успіх, ніхто навіть не помітив, що когось не вистачає.

Друзі гостювали в місті у тітки й дядька Павлика. Ява і Павлуша шукали нові пригоди. Першою було запускання ночов з "космонавтом" по ескалатору. Другою – побачення Яви з Валькою. Коли приятелі вирішили подзвонити у квартиру Вальки, Яву за вухо схопив якийсь чоловік. Їх звинуватили в тому, що вони дзвонять у двері й тікають, а бідна бабуся повинна бити свої старенькі ноги, даремно відчиняючи двері. Хлопці насилу встигли втекти, так і не побачивши кохану Яви.

Збрехавши родичам, що вони затримались так довго у подружки Валі Малиновської, друзі поклялися, що більше ніколи не брехатимуть. Бо ця брехня їм набридла, вони хочуть бути героями, а самі тільки обманюють, обдурюють. За порушення вирішили давати один одному "шалабани": "От як паршиво виходить! – з гіркою шепочу я. – Хочемо стати героями, а тільки те й робимо, що брешемо, обманюємо, обдурюємо... Тільки за один день скільки! Артиста обдурили, обікрали, міліцію з ніг збили, троячку протринькали, тітці брехали, дядькові брехали, навіть... милостиню взяли. Невже для того, щоб стати героєм, треба стільки брехати і стільки нечесних вчинків робити? Якщо так, тоді весь той наш героїзм нічого не вартий! Якийсь "брехунячий" героїзм. А справжні герої передусім чесні, благородні люди. Кармелюк, Довбуш, граф Монте-Крісто, капітан Немо, Котигорошко, Покришкін... Ніколи вони не брехали. А ми – брехуни й жулики..." [6, с. 178]. Важливим є те, що письменник розкриває характері дітей у динаміці, висвітлюючи при цьому кращі сторони їхньої душі.

Наступного дня друзі почали шукати артиста, щоб повернути йому годинник. Зустрівши Валю, хлопці розповіли Малиновській про свою трагедію, сподівалися на її допомогу в розшуку. Валька вирішила познайомити приятелів зі старим артистом Максимом Валер'яновичем. По дорозі до будинку артиста на них чекала неприємна зустріч з тутешнім хуліганом Будкою. Це через нього постраждало Явине вухо. Подолавши супротивника, Ява і Павлуша сходили зі сходів наче "герої-космонавти". Зустріч з Максимом Валер'яновичем принесла надію на успіх в розшуку невідомого артиста.

Будка вирішив помститися своїм ворогам. Він зібрав компанію хлопців, й вони влаштували поєдинок. Коли поєдинок було безславно закінчено, приспіла Валька й вони пішли до Максима Валер'яновича. Разом зі старим артистом друзі поїхали на кіностудію. Наступного дня хлопців запросили прийти на кіностудію, щоб знятися в кіно. Павлуша з'ясував, що з кишені пропав годинник.

Коли фільм "Артем" привезли у Васюківку, приятелі зрозуміли, "що для того, щоб домогтися успіху, треба передусім довго-довго і наполегливо трудитись". Після поразки з театром вони вирішили стати письменниками: "Напишемо книгу, заробимо торбу грошей і поїдемо у кругосвітню подорож..." [6, с. 270]. Приятелі хотіли показати людству, на що вони спроможні, і їм це вдалося.

Частинна третя, яку розповів Ява Рень, починається з наслідування М. Гоголя: "Повість про те, як посварилися Іван Васильович з Павлом Денисовичем..." [6, с. 274]. Сварка почалася через Аню Гребенюк. Помірило товаришів спільне горе. У селі трапилося стихійне лихо – паводок. Ява винахідливо покликав в село солдат, щоб вони допомогли селянам у рятувальних робо-

тах. Приятелі рятували й один одного. Павлуша допомагав Яві, коли він підвернув ногу, захворів від переохолодження. Коли Яві стало краще, приятелі вирішили захистити свою вчительку. І знову сталася нова пригода. Вони побили палицями лейтенанта Пейчадзе, який зізнався, що кохає її.

Васюківка готувалася до весілля. Однокласники писали вірші, співали пісні, а Ява й Павлуша вирішили запустити на весіллі величезного повітряного змія. Всю душу вклав Павлуша в цього змія, а Ява придумав "електрифікацію, щоб отримати справжній ефект. У темно-синьому небі барвисто засвітився чарівний ліхтар. "Слава Галині Сидорівні!" – золотом палали на ньому слова з одного боку. "Бажаємо щастя!" – червоно світилося з другого боку. "Не забувайте нас!" – жовто промінилось з третього. А з четвертого боку щасливо усміхався чорновусий красень лейтенант" [6, с. 409]. Хлопцям поталанило, це був справжній триумф. Але все не так просто закінчилось, долітаючи до землі, змії вже палав, наче великий факел. Він з тріском упав на землю, розсипав іскри. Все спалахнуло навколо нього. Вогонь підбирався до скошеного сина. Хлопці кинулись гасити пожежу. Вогонь почав відступати й нарешті погас. Обличчя товаришів були закіптюжені, одяг обгорів, але вони були щасливі як солдати-переможці. Товаришування стало ще міцнішим, і їм вже не заважала Ганька.

Товаришування двох нерозлучних хлопців не змогло перемогти перше кохання. Дівчата, які спочатку викликали відчуття ревності, зрештою стали помічницями в біді й кращими подругами.

Трилогія В. Нестайка вигідно відрізняється від більшості творів української дитячої літератури. Відрізняється відсутністю дидактики, традиційної малоросійської туги, що ними зазвичай славиться вітчизняна, хай навіть і дитяча, література. У "Тореадорах з Васюківки" немає етнографізму, і – що найцінніше – сільське (нарочито, слід зазначити, сільське, хоча б із огляду на назву книги) походження її "головних героїв" жодною мірою не призводить до меланхолійного замилювання, не спонукає до не менш традиційного в нашому письменстві протиставлення сільської автентики та моральної незайманості васюківських тореадорів зовнішній, міській (себто антиукраїнській) цивілізації.

Герої цієї книги самодостатньо оминають подібні спокуси вітчизняних літературних традицій, цілком адекватно сприймаючи дійсність, що їх оточує, а оточує їх, слід визнати, дійсність чудесна й знаменита – неповторні 60-і, з яких нашими героями, без особливого огляду на місце проживання, жадібно вичленовуються і типовий Робертіно Лоретті, і супермодне київське "Динамо", і по-новому на той час відкриті "12 стільців", і не відкриті (офіційно) "бітли" з їхньою "Yellow Submarine", підводним човном, що так природно виглядає в степах України – геніальна знахідка автора й видавця, ця "бітлівська" вставка [2, с. 2].

Загалом, окремо хочеться говорити не лише про текст, а й про ті зміни, що в ньому відбулися. В. Нестайко позбавив повість деяких неминучих ідеологічних нашарувань минулої доби, деталей, незрозумілих сучасному, а тим паче майбутньому читачеві. Але навіть і без цього редагування, без нових епізодів і "єлоу субмарин", книга і дотепер лишається напрочуд актуальною, саме завдяки самодостатності й невимуженості сюжетних перипетій, бурхливих діалогів, конкретного гумору. Сьогоднішні діти, не гірше від їхніх однолітків часів ХХ з'їзду, зможуть оцінити всі ті сентенції й одкровення, що ними густо й щедро пересипані сторінки "Тореадорів з Васюківки", як-то, про необхідну соціально-економічну ієрархію при будівництві власного метрополітену – "Три копійки в один кінець. Родичі – безплатно. З учительки математики – п'ять копійок" [6, с. 10]. Та й усі інші нестайківські інтонації й означення, всі його "шмарогузи" й "глистюки паралізовані", всі його, суто хіпівські "старики" і "класнучо", якими впевнено кидаються Ява Рень і Павлуша Завгородній. Отже, думаючи про нинішню читацьку аудиторію повісті, можна лише додати слідом за його героями: "Тримайся, людство" [2, с. 2].

З огляду на зазначене, твори В. Нестайка мають пригодницький характер, важливу сюжетно-композиційну роль у них відіграє мотив таємниці. Діти люблять пригодницьку літературу, бо вона насичена незвичайними подіями й несподіваними поворотами. Повість В. Нестайка має провідну сюжетну лінію – це пригоди Яви та Павлуші. Ці персонажі змальовані максимально докладно, повнокровно. Натомість другорядні герої окреслені менш чітко. Атмосфера таємничості й загадковості, ситуації припущення й розгадування ваблять дітей. Крім того, прозаїк наситив свою повість щирим, іскрометним сміхом, який допомагає молодій людині формуватися в непересічну особистість, а гостра й влучна сатира сприяє шліфуванню характеру, допомагає позбутися негативних звичок, вікристиалізувати силу волі. За всіма пригодами героїв, їхніми суперечками, про які В. Нестайко розповідає просто-таки винахідливо, не зникає і не розчиняється головна концептуальна настанова: піднести, опоетизувати дитинство з усіма його привабами, його свіжість, невимуженість, наївність у сприйнятті світу.

1. Андрусенко В.П., Загребельна Л.С., Козырь Е.В., Петрова Л.П. 50 знаменитых украинских книг. – Х., 2004; 2. Жадан С. Класнучо! "Тореадори з Васюківки" // Артвертел. – 2004. – 29 серп.; 3. Караменова Т. Книжки, що не зраджують: Аналіз творчості В. Нестайка // Українська мова й література в середніх школах, гімназіях, ліцеях та колежах. – 2001. – №3; 4. Костецький А. Бо в дитинстві був рудий: Пригоди славнозвісних книг // Початкова школа. – 2001. – № 6; 5. Нестайко В. Чому я пишу для дітей // Література. Діти. Час – 1989. – Вип. 14; 6. Нестайко В. Тореадори з Васюківки: Трилогія про пригоди двох друзів. – К., 2004; 7. Чайковський Б. Лідер дитячого письменства // Літературна Україна. – 2000. – 3 люст.

Надійшла до редколегії 13.10.06

К. Усачова, асп.

СПЕЦИФІКА СЕМАНТИКИ ПРИМІТОК У ТВОРАХ НАТАЛЕНИ КОРОЛЕВИ

Досліджено особливості змістового та функціонального навантаження авторських приміток у творах Наталени Королеви. Використано маловідомі архівні матеріали та прижиттєві видання творів письменниці, що дозволяє зробити аналіз максимально повним.

Is dedicated to investigation of peculiarities of content and function of author notes in writings of Natalena Koroleva. It is used a little known archive materials and early editions of authoress writings in this work, what helps to make analysis complete.

Сучасне літературознавство відносить примітки, навіть якщо вони зроблені самим автором твору, до галузі текстології, тож досить рідко коли розглядає їх як частину досліджуваного тексту художнього твору. Став-

лення це, безумовно, правильне, зважаючи на те, що найчастіше примітки бувають видавничі, тобто належать редактору, упоряднику чи перекладачу тексту, і таким чином входять у довідковий апарат видання. У

© Усачова К., 2007